

Titi Livi Ab Urbe condita libri

21,7-15

Trascrivi nella colonna di destra il **lessico** non ancora memorizzato

dum ea Romani parant consultantque, iam Saguntum summa ui oppugnabatur. ciuitas ea longe opulentissima ultra Hiberum fuit, sita passus mille ferme a mari. oriundi a Zacyntho insula dicuntur mixtique etiam ab Ardea Rutulorum quidam generis; ceterum in tantas breui creuerant opes seu maritimis seu terrestribus fructibus seu multitudinis incremento seu disciplinae sanctitate qua fidem socialem usque ad perniciem suam coluerunt.	
Hannibal infesto exercitu ingressus fines, peruastatis passim agris urbem tripartito adgreditur. angulus muri erat in planiorem patentioreque quam cetera circa uallem uergens; aduersus eum uineas agere instituit per quas aries moenibus admoueri posset. sed ut locus procul muro satis aequus agendis uineis fuit, ita haudquaquam prospere, postquam ad effectum operis uentum est, coeptis succedebat. et turris ingens imminebat et murus, ut in suspecto loco, supra ceterae modum altitudinis emunitus erat, et iuuentus delecta ubi plurimum periculi ac timoris ostendebatur ibi ui maiore obsistebant.	
ac primo missilibus summouere hostem nec quicquam satis tutum munientibus pati; deinde iam non pro moenibus modo atque turri tela micare, sed ad erumpendum etiam in stationes operaque hostium animus erat; quibus tumultuariis certaminibus haud ferme plures Saguntini cadebant quam Poeni. ut uero Hannibal ipse, dum murum incautius subit, aduersum femur tragula grauiter ictus cecidit, tanta circa fuga ac trepidatio fuit ut non multum abesset quin opera ac uineae desererentur.	
obsidio deinde per paucos dies magis quam oppugnatio fuit dum uolnus ducis curaretur; per quod tempus ut quies certaminum erat ita ab apparatu operum ac munitioum nihil cessatum. itaque acrius de integro coortum est bellum pluribusque partibus, uix accipientibus quibusdam opera locis, uineae coeptae agi admouerique aries. abunda- bat multitudine hominum Poenus – ad centum enim quinquaginta	

milia habuisse in armis satis creditur—: oppidani ad omnia
 tuenda atque obeunda multifariam distineri coepti non
 sufficebant. itaque iam feriebantur arietibus muri
 quassataeque multae partes erant; una continentibus ruinis
 nudauerat urbem; tres deinceps tures quantumque inter eas
 muri erat cum fragore ingenti prociderant.
 captum oppidum ea ruina crediderant Poeni, qua, uelut si
 pariter utrosque murus texisset, ita utrimque in pugnam
 procursum est. nihil tumultuariae pugnae simile erat, quales
 in oppugnationibus urbium per occasionem partis alterius
 conseri solent, sed iustae acies, uelut patenti campo, inter
 ruinas muri tectaque urbis modico distantia interuallo
 constite- rant. hinc spes, hinc desperatio animos inritat,
 Poeno cepisse iam se urbem si paulum adnitatur credente,
 Saguntinis pro nudata moenibus patria corpora opponentibus
 nec ullo pedem referente ne in relictum a se locum hostem
 im- mitteret. itaque quo acrius et confertim magis utrimque
 pugnabatur, eo plures uolnerabantur nullo inter arma cor-
 poraque uano intercidente telo.
 phalarica erat Saguntinis missile telum hastili abiegno et
 cetera tereti praeterquam ad extremum unde ferrum exstabat;
 id, sicut in pilo, quadratum stuppa circumligabant linebantque
 pice; ferrum autem tres longum habebat pedes ut cum armis
 transfigere corpus posset. sed id maxime, etiamsi haesisset
 in scuto nec penetrasset in corpus, pauorem faciebat quod,
 cum medium accensum mitteretur conceptumque ipso motu
 multo maiorem ignem ferret, arma omitti cogebat nudumque
 militem ad insequentes ictus praebebat.
 cum diu anceps fuisset certamen et Saguntinis quia praeter
 spem resisterent creuissent animi, Poenus quia non uicisset
 pro uicto esset, clamorem repente oppidani tollunt
 hostemque in ruinas muri expellunt, inde impeditum
 trepidantemque exturbant, postremo fusum fugatumque in
 castra redigunt. interim ab Roma legatos uenisse nuntiatum
 est; quibus obuiam ad mare missi ab Hannibale qui dicerent
 nec tuto eos adituros inter tot tam effrenatarum gentium arma
 nec Hannibali in tanto discrimine rerum operae esse
 legationes audire.
 apparebat non admissos protinus Carthaginem ituros. litteras
 igitur nuntiosque ad principes factionis Barcinæ praemittit ut
 praepararent suorum animos ne quid pars altera gratificari
 populo Romano posset. itaque, praeterquam quod admissi
 auditique sunt, ea quoque uana atque inrita legatio fuit.

Hanno unus aduersus senatum causam foederis magno silentio propter auctoritatem suam, non cum adsensu audientium egit, per deos foederum arbitros ac testes obtestans ne Romanum cum Saguntino suscitarent bellum; monuisse, praedixisse se ne Hamilcaris progeniem ad exercitum mitterent; non manes, non stirpem eius conquiescere uiri, nec unquam donec sanguinis nominisque Barcini quisquam supersit quietura Romana foedera. 'iuuenem flagrantem cupidine regni uiamque unam ad id cernentem si ex bellis bella serendo succinctus armis legionibusque uiuat, uelut materiam igni praebentes, ad exercitus misistis. aluistis ergo hoc incendium quo nunc ardetis. Saguntum uestri circumsedent exercitus unde arcentur foedere; mox Carthaginem circumsedebunt Romanae legiones ducibus iisdem dis per quos priore bello rupta foedera sunt ulti.

utrum hostem an uos an fortunam utriusque populi ignoratis? legatos ab sociis et pro sociis uenientes bonus imperator uester in castra non admisit; ius gentium sustulit; hi tamen, unde ne hostium quidem legati arcentur, pulsati, ad uos uenerunt. res ex foedere repetuntur; publica fraus absit: auctorem culpae et reum criminis deposcunt. quo lenius agunt, segnius incipiunt, eo cum coeperint uereor ne perseuerantius saeuiant. Aegates insulas Erycemque ante oculos proponite, quae terra marique per quattuor et uiginti annos passi sitis. nec puer hic dux erat sed pater ipse Hamilcar, Mars alter, ut isti uolunt. sed Tarento, id est Italia, non abstineramus ex foedere, sicut nunc Sagunto non abstinemus; uicerunt ergo di hominesque et, id de quo uerbis ambigebatur uter populus foedus rupisset, euentus belli uelut aequus iudex, unde ius stabat, ei uictoriam dedit.

Carthagini nunc Hannibal uineas turresque admouet: Carthaginis moenia quatit ariete. Sagunti ruinae – falsus utinam uates sim – nostris capitibus incident, susceptumque cum Saguntinis bellum habendum cum Romanis est. dedemus ergo Hannibalem? dicit aliquis. scio meam leuem esse in eo auctoritatem propter paternas inimicitias; sed et Hamilcarem eo perisse laetatus sum quod, si ille uiueret, bellum iam haberemus cum Romanis, et hunc iuuenem tamquam furiam facemque huius belli odi ac detestor; nec dedendum solum id piaculum rupti foederis, sed si nemo deposcit, deuehendum in ultimas maris terrarumque oras, ablegandum eo unde nec ad nos nomen famaeque eius

accedere neque ille sollicitare quietae ciuitatis statum possit,
 ego ita censeo. legatos extemplo Romam mittendos qui
 senatui satisficiant, alios qui Hannibali nuntient ut exercitum
 ab Sagunto abducat ipsumque Hannibalem ex foedere
 Romanis dedant, tertiam legationem ad res Saguntinis
 reddendas decerno.'

cum Hanno perorasset, nemini omnium certare oratione cum
 eo necesse fuit; adeo prope omnis senatus Hannibalis erat,
 infestiusque locutum arguebant Hannonem quam Flaccum
 Ualerium, legatum Romanum. responsum inde legatis
 Romanis est bellum ortum ab Saguntinis, non ab Hannibale
 esse; populum Romanum iniuste facere, si Saguntinos
 uetustissimae Carthaginiensium societati praeponat. dum
 Romani tempus terunt legationibus mittendis, Hannibal, quia
 fessum militem proeliis operibusque habebat, paucorum iis
 dierum quietem dedit stationibus ad custodiam uinearum
 aliorumque operum dispositis. interim animos eorum nunc ira
 in hostes stimulando, nunc spe praemiorum accendit; ut uero
 pro contione praedam captae urbis edixit militum fore, adeo
 accensi omnes sunt ut, si extemplo signum datum esset,
 nulla ui resisti uideretur posse.

Saguntini ut a proeliis quietem habuerant nec lacessentes
 nec lacessiti per aliquot dies, ita non nocte, non die unquam
 cessauerant ab opere, ut nouum murum ab ea parte qua
 patefactum oppidum ruinis erat reficerent. inde oppugnatio
 eos aliquanto atrocior quam ante adorta est, nec qua primum
 aut potissimum parte ferrent opem, cum omnia uariis
 clamoribus streperent, satis scire poterant. ipse Hannibal qua
 turris mobilis, omnia munimenta urbis superans altitudine,
 agebatur hortator aderat. quae cum admota catapultis
 ballistisque per omnia tabulata dispositis muros defensoribus
 nudasset, tum Hannibal occasionem ratus, quingentos ferme
 Afros cum dolabris ad subruendum ab imo murum mittit; nec
 erat difficile opus, quod caementa non calce durata erant sed
 interlita luto, structurae antiquae genere.

itaque latius quam qua caederetur ruebat perque patentia
 ruinis agmina armatorum in urbem uadebant. locum quoque
 editum capiunt, conlatisque eo catapultis ballistisque ut
 castellum in ipsa urbe uelut arcem imminemtem haberent
 muro circumdant; et Saguntini murum interiorem ab nondum
 capta parte urbis ducunt. utrimque summa ui et muniunt et
 pugnant; sed interiora tuendo minorem in dies urbem
 Saguntini faciunt. simul crescit inopia omnium longa

<p>obsidione et minuitur expectatio externae opis, cum tam procul Romani, unica spes, circa omnia hostium essent. paulisper tamen adfectos animos recreauit repentina profectio Hannibalis in Oretanos Carpetanosque, qui duo populi, dilectus acerbitate consternati, retentis conquisitoribus metum defectionis cum praeuissent, oppressi celeritate Hannibalis omiserunt mota arma. nec Sagunti oppugnatio segnior erat Maharbale Himilconis filio – eum praefecerat Hannibal – ita impigre rem agente ut ducem abesse nec ciues nec hostes sentirent. is et proelia aliquot secunda fecit et tribus arietibus aliquantum muri discussit strataque omnia recentibus ruinis aduenienti Hannibali ostendit. itaque ad ipsam arcem extemplo ductus exercitus atroxque proelium cum multorum utrimque caede initum et pars arcis capta est. temptata deinde per duos est exigua pacis spes, Alconem Saguntinum et Alorcum Hispanum. Alco insciis Saguntinis, precibus aliquid moturum ratus, cum ad Hannibalem noctu transisset, postquam nihil lacrimae mouebant condicionesque tristes, ut ab irato uictore, ferebantur, transfuga ex oratore factus apud hostem mansit, moriturum adfirmans qui sub condicionibus iis de pace ageret. postulabatur autem, redderent res Turdetanis traditoque omni auro atque argento egressi urbe cum singulis uestimentis ibi habitarent ubi Poenus iussisset. has pacis leges abnuente Alcone accep- turos Saguntinos, Alorcus, uinci animos ubi alia uincantur adfirmans, se pacis eius interpretem fore pollicetur; erat autem tum miles Hannibalis, ceterum publice Saguntinis amicus atque hospes. traditio palam telo custodibus hostium transgressus munimenta ad praetorem Saguntinum – et ipse ita iubebat – est deductus. quo cum extemplo concursus omnis generis hominum esset factus, submota cetera multitudine senatus Alorco datus est, cuius talis oratio fuit:</p>	
<p>'si ciuis uester Alco, sicut ad pacem petendam ad Hannibalem uenit, ita pacis condiciones ab Hannibale ad uos rettulisset, superuacaneum hoc mihi fuisset iter, quo nec orator Hannibalis nec transfuga ad uos ueni; sed cum ille aut uestra aut sua culpa manserit apud hostem – sua, si metum simulauit: uestra, si periculum est apud uos uera referentibus – ego, ne ignoraretis esse et salutis aliquas et pacis uobis</p>	

<p>condiciones, pro uetusto hospitio quod mihi uobiscum est ad uos ueni. uestra autem causa me nec ullius alterius loqui quae loquor apud uos uel ea fides sit quod neque dum uestris uiribus restitistis neque dum auxilia ab Romanis sperastis pacis unquam apud uos mentionem feci. postquam nec ab Romanis uobis ulla est spes nec uestra uos iam aut arma aut moenia satis defendunt, pacem adfero ad uos magis necessariam quam aequam. cuius ita aliqua spes est, si eam, quemadmodum ut uictor fert Hannibal, sic uos ut uicti audiatis; si non id quod amittitur in damno, cum omnia uictoris sint, sed quidquid relinquitur pro munere habituri estis.</p> <p>urbem uobis, quam ex magna parte dirutam, captam fere totam habet, adimit: agros relinquit, locum adsignaturus in quo nouum oppidum aedificetis. aurum et argentum omne, publicum priuatumque, ad se iubet deferri: corpora uestra coniugum ac liberorum uestrorum seruat inuiolata, si inermes cum binis uestimentis uelitis ab Sagunto exire. haec uictor hostis imperat; haec quamquam sunt grauia atque acerba, fortuna uestra uobis suadet. equidem haud despero, cum omnium potestas ei facta sit, aliquid ex his rebus remissurum; sed uel haec patienda censeo potius quam trucidari corpora uestra, rapi trahique ante ora uestra coniuges ac liberos belli iure sinatis.'</p>	
<p>ad haec audienda cum circumfusa paulatim multitudine permixtum senatui esset populi concilium, repente primores secessionem factam priusquam responsum daretur aurumque omne ex publico priuatoque in forum conlatum in ignem ad id raptim factum conicientes eodem plerique semet ipsi praecipitauerunt. cum ex eo pavor ac trepidatio totam urbem peruasisset, alius insuper tumultus ex arce auditur. turris diu quassata prociderat, perque ruinam eius cohors Poenorum impetu facto cum signum imperatori dedisset nudatam stationibus custodiisque solitis hostium esse urbem, non cunctandum in tali occasione ratus Hannibal, totis uiribus adgressus urbem momento cepit, signo dato ut omnes puberes interficerentur. quod imperium crudele, ceterum prope necessarium cognitum ipso euentu est; cui enim parci potuit ex iis qui aut inclusi cum coniugibus ac liberis domos</p>	

<p>super se ipsos concremaverunt aut armati nullum ante finem pugnae quam morientes fecerunt?</p>	
<p>captum oppidum est cum ingenti praeda. quamquam pleraque ab dominis de industria corrupta erant et in caedibus uix ullum discrimen aetatis ira fecerat et captiui militum praeda fuerant, tamen et ex pretio rerum uenditarum aliquantum pecuniae redactum esse constat et multam pretiosam suppellectilem uestemque missam Carthaginem. octauo mense quam coeptum oppugnari captum Saguntum quidam scripsere; inde Carthaginem Nouam in hiberna Hannibalem concessisse; quinto deinde mense quam ab Carthagine profectus sit in Italiam peruenisse. quae si ita sunt, fieri non potuit ut P. Cornelius Ti. Sempronius consules fuerint, ad quos et principio oppugnationis legati Saguntini missi sint et qui in suo magistratu cum Hannibale, alter ad Ticinum amnem, ambo aliquanto post ad Trebiam pugnauerint.</p> <p>aut omnia breuiora aliquanto fuere aut Saguntum principio anni, quo P. Cornelius Ti. Sempronius consules fuerunt, non coeptum oppugnari est sed captum. nam excessisse pugna ad Trebiam in annum Cn. Seruili et C. Flamini non potest, quia C. Flaminius Arimini consulatum iniit, creatus a Ti. Sempronio consule, qui post pugnam ad Trebiam ad creandos consules Romam cum uenisset comitiis perfectis ad exercitum in hiberna rediit.</p>	